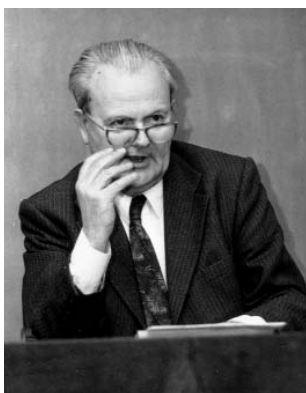

KUBINYI ANDRÁS (1929-2007) EMLÉKEZETE

2007. november 9-én elhunyt Kubinyi András, akadémikus. 1954-1978 között a Budapesti Történeti Múzeum munkatársa volt, 1969-től a múzeum Középkori Osztályát vezette. A kiváló történészprofesszor szerteágazó, hatalmas munkásságából az

alábbiakban éppen ezért ragadjuk ki a várostörténettel, mindegyikével a Budapest történetével kapcsolatban végzett tevékenységét.

Kubinyi fiatal történészként - némi kényszerű vidéki kitérő után - érkezett a Budapesti Történeti Múzeumba. Középkoros hivataltörténeti irányultsága ellenére (szakdolgozata a királyi kincstartósággal foglalkozott) csak az Újkori Osztályon kapott helyet, ahol kutatási területének Újpest és Csepel történetét jelölték ki. Ezt azonban korántsem tekintette megalázóknak, és a rá kirótt feladatot magas szakmai színvonalon oldotta meg, amit két, e városrészekről született korai dolgozata bizonyít. Fő feladata azonban a Gerevich László főigazgató kezdeményezésére ekkortájt induló, a főváros történetét feldolgozó modern összefoglalás, a *Budapest Története* című monográfia előkészítő munkálataiban való közreműködés lett. Ebben ő, titkári minőségben, ügyintézői, tudományszervezői szerepet kapott. Emellett segédkezett - előbb csak a háttérből, majd formálisan, segédtitkárként, segédszerkesztőként, később szerkesztőbizottsági tagként - a háború alatt megszakadt Tanulmányok Budapest Múltjából évkönyv újraindításában. Azon igyekezett, hogy az újjászülető sorozatot - saját szavaival élve - „a magyar várostörténet-írás

központi orgánumává” tegye, s ugyanakkor bemutassa a legfrissebb európai várostörténeti eredményeket. (Jóval később is büszke volt arra az öt kötetre, amely 1956-63 között e szellemben jelenhetett meg.) A szerkesztői munka mellett azonban maga is számos cikket publikált e fórumon, akárcsak múzeumunk másik évkönyvében, a Budapest Régiségeiben. (Később ennek szerkesztési munkáiban is szerepet vállalt.)

Időközben kutatásainak egyre szélesedő látóterébe fokozatosan a várostörténet is bekerült, jóllehet kezdetben tudatosan igyekezett távol tartani magát e szakterülettől, el akarván kerülni a szakmai rivalizálást kollégájával és barátjával, a várostörténész Szűcs Jenővel. A később közöttük kibontakozó, hosszantartó szakmai vita ellenére barátságuk mindvégig fennmaradt, jól jelezve a két kutató emberi nagyságát. A főváros középkori történetével foglalkozó munkáinak témaköre mindvégig igen széles skálát ölelt fel. Ezek között megtaláljuk a kereskedelem-, gazdaság-, személy-, család-, intézmény-, életmód- és társadalomtörténeti vonatkozásokat ugyanúgy, mint a városi pecsét-használat kérdését, a szűkebb és tágabb topográfiát, vagy a Buda esetében oly fontos királyi udvart, és annak a városra gyakorolt hatását. Tanulmányaira, mint például a Buda város pecsét-használatáról, a Buda külvárosáról, Felhévízzről, vagy a budai és pesti polgárok Jagelló-kori családi összeköttetéseiről szólók, mindenkor jellemző volt a rendkívüli igényesség. Vizsgált témáit sohasem elszigetelten, szűken vett helytörténeti keretek között kezelte, hanem tágabb magyar és európai kitekintésben. Így nem volt meglepő, hogy a *Budapest Története* monográfia szerkesztői rá bízták a mű 1440-1541 közötti időszakot tárgyaló részének megírását (ez képezte egyben az 1970-ben megvédett kandidátusi értekezése témáját), majd az 1301-1440 közötti időszakét is. Az összefoglalás végül 1973-ban jelent meg a

monográfia II. kötetében *Budapest története a későbbi középkorban Buda elestéig (1541-ig)* címmel. Ez a hatalmas, szintetizáló munka, amely a főváros történetének jelzett időszakát egészen új szemlélet szerint dolgozta fel, ma is meghatározó alapmű a város középkori történetét kutatók számára.

Mindeközben az itthon, később egyre sűrűbben külföldön megjelenő idegen nyelvű cikkeivel, és az európai szakmai fórumokon tartott előadásaival bekapcsolódott a tudomány nemzetközi vérkeringésébe. Számos külhoni publikációja közül az 1972-ben, Nyugat-Berlinben megjelent *Die Anfänge Ofens* c. könyve Budapest korai történetének máig legrészletesebb, idegen nyelven megjelent összefoglalása. (Ez az itthon kevésbé ismert alapmunka hamarosan megjelenő magyar fordításával remélhetőleg sokak számára hozzáférhetővé válik majd.) Mindez jól magyarázza, hogy külföldön, elsősorban német nyelvterületen a középkori magyar várostörténeti kutatást mindenekelőtt az Ó nevével azonosítják. Várostörténeti munkássága a fenti munkák megírása után természetesen nem szakadt félbe, hanem sok más szemponttal és témával bővülve kiteljesedett, és úgyszólván haláláig tartott. 2000-ben is jelent meg például önálló, összefoglaló könyve a középkori alföldi városhálózat kérdéséről.

Kubinyi András, mint várostörténész szakmai életrajza nem lenne azonban teljes, ha említés nélkül maradna a középkori régészethez fűződő szoros kapcsolata.

Már az egyetemi évei alatt is hallgatott régészeti tárgyakat a kor nagynevű professzorainál. Később, amikor a Budapesti Történeti Múzeumhoz került, még javában zajlott a budai középkori királyi palota feltárása, és az itt előkerült leletanyag feldolgozása. Folytak a Várnegyed helyreállításához kapcsolódó régészeti kutatások, és számos más ásatás. A régészeti tevékenységnek ez, a korábban sohasem tapasztalt hulláma nemcsak a főváros története szempontjából volt meghatározó, hanem a modern magyar középkoros vár- és városi régészet kialakulásában is. Az itt, ekkor munkatársaiként dolgozó, fiatal kutatógárda tagjai - köztük Bertalan Vilmosné, Feuerné Tóth Rózsa, Gerő Győző, Gyürky Katalin, Holl Imre, Lócsy Erzsébet, Nagy Emese vagy Zolnay László, akik közül sajnos többen nincsenek már közöttünk - ma a magyar közép- (és török-) kor régészeti kutatásának klasszikusai közé számítanak. Munkájukat, módszereiket, sikereiket és prob-

lémáikat előbb kollégaként, majd vezetőként, hivatalból naponta láthatta. Az intézmény által folytatott ásatásokat folyamatosan a helyszínen is figyelemmel kísérte, az Óbudán ekkor zajló nagyléptékű feltárásokat például fél évtizeden át heti rendszerességgel látogatta. Ez a közeg is magyarázza az egyébként alapvetően történészilevéltárosi képzettségű Kubinyi András régészeti affinitásának kibontakozását. A téma iránti érdeklődését jelzi, hogy már korai cikkei között is találunk a régészeti ásatások eredményeihez szorosan kapcsolódót (l. a Csonkatorony feltárásakor előkerült feliratokról szólót), de az olyan "apró lelet", mint egy törtípus (a bicellus) feltárt példánya később is felkeltette figyelmét. Mint az ország legtöbb középkoros régészt foglalkoztató osztályának vezetője, s mint a régészet iránt közismerten elkötelezett személyiség már 1971-ben a Régészeti Bizottság tagja és titkára lett. Utóbbiról történt lemondása után a Középkori Régészeti Albizottság elnökének választották.

Kubinyi András 1978-ban a Budapesti Történeti Múzeumból az Eötvös Lóránd Tudományegyetem Régészeti Tanszékére távozott, ahol 1988-ban tanszékvezetői kinevezést kapott, s „Professor emeritus”-ként még később is adott órákat. Itteni iskolateremtő munkásságának méltatása kívül esik megemlékezésünk keretein, bár sokan - mint jelen sorok írója is - éppen az általa ekkor meghonosított rendkívül széles spektrumú, komplex szemléletű képzésnek köszönheti középkoros régészeti ismereteit.

Kapcsolata az intézményünkkel, ahonnan 1999-ben vonult nyugdíjba ekkor sem szűnt meg, hiszen továbbra is részt vett múzeumunk említett kiadványainak szerkesztésében, közreműködött tudományos tanácsadó testületünkben. Ugyancsak tanácsadóként a legutóbbi időkhöz hozzájárult sikeres kiállításaink koncepciójának kialakításához, szerzőként pedig részt vett ezek katalógusainak megírásában. Legutolsó tanulmánya éppen a Múzeum 2008-as *Hunyadi Mátyás, a király* című kiállításának katalógusában jelent meg. Külön ki kell azonban emelnünk azt a segítséget, amelyet a Régészeti Bizottság tagjaként minden olyan esetben kifejtett, amikor a régészet ügyét veszély fenyegette. Ilyenkor fáradságot nem kímélve vett részt helyszíni szemléken, majd nevével és tekintélyével segítette a kulturális értékek védelmét.

Informálisan pedig továbbra is tartotta a kapcsolatokat egykori munkatársaival, beosztottaival, akik bármikor fordulhattak hozzá mind szakmai, mind emberi tanácsért. Végül, de nem utolsó sor-

ban a kapcsolatok egészen új formája nyílt meg akkor, amikor immár volt egyetemi tanítványai, a „Kubinyi-iskola” tagjai közül egyre többen - köztük jelen sorok írója - kerültek/kerültünk be egykori munkahelyére, a múzeum Középkori Osztályára. Kubinyi professzor saját bevallása szerint „erkölcsi kötelesség”-nek tartotta, hogy lehetőség szerint gondoskodjon mindazon tanítványai elhelyezkedéséről, akiket szakmailag és emberileg arra megfelelőnek ítélt. Sorsukat később is figyelemmel kísérte. Mi pedig erkölcsi kötelességünknek éreztük, érezzük, hogy munkánkkal méltók legyünk az általa tanúsított bizalomhoz.

A fent leírtak elengedhetetlenül hozzá tartoznak Kubinyi Andrásnak a Budapesti Történeti Múzeumban töltött időszakának, tudományos pályájának megrajzolásához. Mindezek azonban

csak száraz tények lennének, nélkülözve a személyiség talán mindennél fontosabb emberi jegyeit. Pedig mindnyájunkat, akik Vele kapcsolatba léphettünk, dolgozhattunk tiszteletre méltó, lenyűgöző tudása mellett ezek is megfogtak. Így tehát valamennyien, akik Őt, mint munkatársai vagy tanítványai ismertük - és sokan gondoskodó Tanítómesterként tiszteltük, szerettük - Tőle nemcsak Tudósként, hanem Emberként veszünk fájdalmas búcsút.

Végül ezen a helyen e nekrológ írója külön is fejet hajt egykori Mesterének emléke előtt, aki mint témavezetője, élete végső napjaiban is - szó szerint legutolsó erejét összeszedve - támogatta őt doktori disszertációjának elkészítésében.

Isten veled, Tanár Úr!

Magyar Károly